

B/C

Dobra práce, v empirické části vytvořte relevantní pracovní otázky, zbytek textu dle komentářů

Seminární práce

Sociální deviace 2015

Vypracovala: Michaela Černá (413743)

Patologické hráčství u mladistvých v České republice optikou teorie sociální kontroly podle Hirsche

---

Úvod

Téma této statě je Patologické hráčství u mladistvých v České republice optikou teorie sociální kontroly podle Hirsche. Toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že zmíněný sociálně delikventní jev považuji za velice aktuální a je skutečně aktuální? Vypovídají o tom média, výzkumné studie, autoři – jací? Uveďte relevantní odkaz dle citační normy! a živé téma, počet mladých lidí, kteří jsou závislí na hazardním hraní, se totiž rok od roku zvyšuje (o kolik v daném roce oproti minulým letem – doplňte do závorky konkrétní údaj s odkazem na jeho zdroj!). Cílem této práce je snaha využít teorii sociální kontroly k vysvětlení příčin (?)patologického hráčství u mladistvých v České republice.

Práce je rozdělena do kolika? kapitol. Nejdříve popíšu, co to vlastně patologické hráčství je na základě čeho?, poté přiblížím teorii sociální kontroly jak – pomocí čeho?. Dále následuje se snažím vytvořit indikátory, které by vhodně testovaly platnost námi zvolené teorie sociální deviace a v další kapitole tyto indikátory aplikuji na mnou vybraný sociálně deviantní jev jak?. Zhodnotím tak, nakolik teorie sociální kontroly podle Hirsche dokáže vysvětlit patologické hráčství u mladistvých. Nakonec následuje závěr, ve kterém uvádíte co?: zvažujete vhodnost Hirshioho teorie a zvažujete i další teorie – jaké a proč?.

1. Patologické hráčství u mladistvých v České republice

jak jsme již uvedli v úvodu, patologické hráčství je v současnosti v českém prostředí velice aktuálním problémem (odkaz, konkrétní data). Patologickým hráčství je nutné se zabývat z toho důvodu, že rok od roku přibývá osob s touto diagnózou. V americké i evropské populaci se uvádí, že prevalence patologického hráčství se pohybuje mezi jedním až třemi procenty. Horší je situace u adolescentů a mladistvých, tedy u osob jakého věku (?), kde se prevalence patologického hráčství pohybuje okolo čtyř procent (Šerý, 2001).

Podrobněji se tedy ve své eseji zaměřím na patologické hráčství u mladistvých. Podle výzkumu, který byl uskutečněný v Albertě to je kde? Lze srovnávat populaci kanadských gamblerů s evropským prostředím? roku 1995 se zjistilo, že mladiství vykazují vyšší hodnoty latentního výskytu patologických hráčů než dospělí, a to až čtyřikrát to se ale opakujete s šerým....proč píšete stále to stejné? Zdůvodnění tématu jste také psala již v úvodu!? Tyto hodnoty signalizovaly, že z 23 % mladistvých se mohou stát v budoucnosti problémoví hráči (Prunner, 2004).

1. 1. Patologické hráčství: Charakteristika

Šerý (2001) hráčství charakterizuje jako sázení určité částky, kdy sázející očekává zisk větší hodnoty než je částka vsazená. Dále autor podotýká, že hráčství lze rozdělit na hráčství, problémové hráčství a hráčství patologické. Ve své práci se budu soustředit na hráčství patologického typu, které je definováno jako časté jak-co to znamená? Jednou za měsíc?, v epizodách opakované hráčství. Tato činnost dominuje v životě jedince nad sociálními, pracovními i materiálnímu vztahy a hodnotami, vede k jejich poškození a k zadlužení. (Šerý, 2001).

Pokud hráč hraje dlouhodobě, začnou se u něj projevovat negativní důsledky tohoto hraní. Hráči, kteří mají narušenou kontrolu, jsou neschopni držet se finančních limitů, snaží se tam dohnat tyto ztráty a zjišťují, že s opakovaným hraním nejsou schopni přestat. Tato narušená kontrola má vedle samotné závislosti na hraní i celou řadu negativních dopadů. Mezi nejčastější patří finanční, psychologické i sociální problémy. Dochází ale také k problémům zdravotním jakým konkrétně?, komplikacím v profesním životě ibid nebo ve škole ibid a k problémům v trestněprávní oblasti ibid konkrétně. Závažné forma narušené kontroly a

kumulace těchto negativních důsledků se označuje pojmem patologické hráčství (William, 2014). Jak jde tedy vidět, patologické hráčství je velice komplexním problémem.

Jak uvádí Nešpor (2011), patologické hráčství patří mezi diagnostickou poruchu, kterou zařadila do své klasifikace Americká psychiatrická asociace v roce 1980. V České republice se pojem patologické hráčství používá od 1. ledna 1994, kdy lépe MKN-10.

K bližší charakteristice budu čerpat z deseti diagnostických kritérií podle Americké psychiatrické asociace. Tato kritéria můžete schematizovat do ohraničené tabulky s nadpisem nahoře a uvedením zdroje dole, podoba je na vás

1. Patologický hráč je zaujatý hraním, neustále se vrací k předcházejícím zážitkům ze hry, přemýšlí o hrách budoucích.
2. Hráč je puzeň potřebou zvyšování sázek, aby bylo dosaženo příjemného pocitu napětí a vzrušení.
3. Časté jsou opakované neúspěšné pokusy dostat hru pod kontrolu.
4. Při zanechání nebo omezení hry člověk cítí neklid nebo podrážděnost.
5. Hraní slouží jako prostředek k odreagování se od běžných problémů nebo slouží k eliminování mrzuté nálady, bezmoci či úzkosti.
6. Patologický hráč se opakovaně vrací ke hře, kdy v souvislosti s hrou minulou došlo k finanční ztrátě.
7. Závislost na hraní má dopad i na sociální fungování člověka. Časté je lhaní rodině i dalším lidem, kteří jsou do problému zainteresováni, gambler se snaží zakrýt rozsah velikosti závislosti na hraní.
8. Při patologickém hraní může docházet i k nelegálním aktivitám v souvislosti s nutností získat finance na hru (patří sem padělání, krádeže, podvody).
9. Dochází i k narušení důležitých rodinných a dalších vazeb v okruhu přátel, známých nebo pracovních kolegů.
10. Patologický gambler může v důsledku hazardního hraní přijít i o zaměstnání. Časté je i půjčování si peněz na splacení dluhů, které vznikly v důsledku hraní (Nešpor, 2011).

1. 2. Patologické hráčství u mladistvých

Prunner (2013) uvádí, že hráčství u dospělých se s postupem času stalo společensky akceptovatelnou formou trávení volného času kde a jak?. Dopad, který má tato změna na

populaci mladých lidí, se stává v současné době důležitým tématem výzkumu (Prunner, 2013).

Nešpor (2010) uvádí, že gamblerství je v České republice rozšířené zejména u adolescentních chlapců. Podle studie ESPAD z roku 2007 odhaduje Csémy, že denně hraje hazardní hry 1, 1 % chlapců ve věku 16 let a 1, 3 % hraje si jednou týdně. U části těchto mladistvých se rozvíjí patologická forma hráčství (Nešpor, 2010).

Prunner (2013) uvádí, že výzkumů, které by se zaměřovaly jednoznačně na mladistvé patologické hráče v ČR? je stále nedostatek. Za jeden z důvodů nedostatku výzkumů se považuje to, že tyto výzkumy se nekoncentrují na zjišťování příčiny tohoto typu hráčství.???? Není důvodem malá prevalence a tím i problémovost gamblerství? V současnosti je velice málo informací o tom, co motivuje mladé lidi ke hraní.

Nastally a Dixon (2010) například uvádějí, že patologické hráčství může u dospívajících vznikat v důsledku různých výskytu určitých rizikových činitelů, které existují na více rovinách. Spadá sem oblast biologická, psychologická i sociální. Důležitá jsou i očekávání, která s gamblerstvím souvisí, na postoj mladistvých k hraní má velký vliv také masivní reklama ??? jakého typu? a snadná dostupnost míst, kde se můžou věnovat hraní nebo sázení. Pokud jde o faktory rizika spojená s patologickým hráčstvím v rodině, předpokládá se kdo konkrétně?, že stejně jako u alkoholové závislosti a problému s ní spojenými, je tento typ hráčství důsledkem zanedbávaného rodičovského dohledu a nedostatku péče a lásky. Nejčastěji je zmiňována velká přísnost ze strany otce a příliš velká poddajnost ze strany matky vložte odkaz na zdroj těchto tvrzení.

Nešpor (2011) uvádí, že mladistvé v České republice patologické hráčství značně ohrožuje. Abychom mohli zjistit, proč tomu tak je, je nutné uvažovat v celospolečenské úrovni. Jak již bylo zmíněno, může to být snadnou dostupností gamblingu, málo prosazovanou legislativou, reklamním působením.

2. Teorie sociální kontroly a její principy

Jednou z existujících teorií sociálních deviací, která může vysvětlit vznik příčinu sociálně-deviantního jednání jakého – patologického hráčství a proč právě ona – jaké jiné jsou vhodné a proč jste vybrala právě tuto? je teorie sociální kontroly. Ačkoliv tato teorie zažila největší rozkvět v šedesátých letech minulého století, myslím si, že její principy jsou dobře aplikovatelné i na deviantní jednání v současnosti.

Munková (2013) uvádí, že středem teorií sociální kontroly je zájem o jedince, jeho povaha a o jeho vazby k nejbližšímu okolí. Jak uvádí Downes a Rock (1994 in Munková, 2013:67) „*tyto teorie staví na předpokladu lidské schopnosti jednat vždy s cílem maximalizace užitku a minimalizace úsilí, tedy jedním z aspektů těchto teorií je přesvědčení, že jednou z příčin kriminality je příležitost spojená s nedostatečnou kontrolou.*“

Munková (2013) podotýká, že teorie sociální kontroly si klade za cíl vysvětlit fakt, že lidé dodržují normy a tvůrci těchto teorií vycházejí z lidské vlastnosti, že lidé jsou neustále nespokojeni s tím, co mají. Autoři teorií sociální kontroly si to ospravedlňují tak, že „*lidé dodržují normy díky existenci mechanismů sociální kontroly.*“ (Munková, 2013:67)

2. 1. Hirschiho teorie sociální kontroly

Ve své práci se blíže podívám a budu dále pracovat s teorií sociální kontroly, kterou formuloval Hirschi. Hirschi (1974), který je autorem jedné z teorií sociální kontroly, podotýká, že teorie kontroly mají společné to, že vycházejí z předpokladu, že pokud je člověk připoután ke společnosti slabě nebo vůbec, stává se delikventním. Tuto vazbu definuje čtyřmi faktory: attachment (připoutání ke společnosti), commitment (vazba na společnost), involvement (začlenění do společnosti), belief (víra).

První zmíněná vazba – attachment, je důležitá z toho důvodu, aby se člověk zajímal o přání a názory ostatních lidí. Pokud jedinec porušuje normy, je to v rozporu s přáními ostatních lidí. Člověk, který normy tedy porušuje, nebere v potaz očekávání druhých a necítí se ke společnosti připoutaný, což může mít za následek vznik deviantního jednání.

Commitment neboli vazba na společnost znamená, že člověk vkládá svůj čas a sám sebe do vzdělání nebo vybudování obchodu, aby získal ve společnosti určité postavení. Pokud by se jedinec začal chovat deviantně, musel by mít na paměti, že může ztratit vše, co si vybuchoval prostřednictvím vazeb na společnost.

Třetí zmíněnou vazbou – involvement, se jedinec stává součástí společnosti díky jeho aktivitám. Pokud se člověk snaží co nejvíce zapojovat do společnosti, nezbývá mu už mnoho času na páchaní delikventní činnosti.

Podle vazby belief jsou lidé ve společnosti přesvědčeni, že normy jsou vytvořeny proto, že se musí dodržovat. Jedinci, kteří se chovají deviantně i ti, co deviantnímu jednání nepodléhají, sice mají stejný hodnotový systém, ale tyto dvě skupiny se liší v tom, jak v tyto hodnoty věří. Pokud je jejich víra nízká, častěji hodnotový systém porušují (Hirschi, 1974).

Munková (2013, s. 69) zmiňuje, že podle Hirschiho je deviantní člověk ten, komu chybí na rozdíl od konformního jedince sepětí s ostatními lidmi, „*necítí se být svázán sociální kontrolou a je tudíž daleko více vystaven riziku deviace.*“

Hirschi také kritizuje to, že by delikvence měla souvislost s třídní příslušností. Podle něj je nejdůležitější proměnná, která má na delikvenci vliv, dohled rodičů, intimita interakce s rodiči a také emoční ztotožnění se s rodiči. Podobné proměnné můžeme pozorovat i ve vztahu ke kantorům a ke škole (Munková, 2013).

Munková (2013) v souvislosti s teorií sociální kontroly zmiňuje i další Hirschiho úvahy, které rozpracoval se s Gottfredsonem (Hirschi, Gottfredson, 1990 in Munková, 2013). V jejich práci „*A general theory of crime*“, která identifikuje hlavní důvody pro kriminální jednání v nedostatku sebekontroly. Tato sebekontrola se utváří díky socializaci. Pokud má jedinec schopnost sebekontroly sniženou, může to vést k tomu, že začne vyhledávat krátkodobé uspokojení (například kouření, konzumaci alkoholu nebo gamblerství). Tato nedostatečná sebekontrola a nedostatečné připoutání ke společnosti může vést k deviantnímu a kriminálnímu jednání (Munková, 2013).

2. 2. Další autoři věnující se teorii sociální kontroly

Mezi další autory, kteří jsou spjati s výše uvedenou teorií sociálních deviací, patří například F. Ivan Nye, Harriet Wilsonová nebo R. Clarke. Například Nye se domnívá, že velkou roli v životě člověka hraje rodina. „*Domnívá se, že konformita není člověku dána, ale musí mu být vštěpována rodiči a zajišťována sociální kontrolou, která může být vnitřní (dána internalizací hodnot), přímá a nepřímá.*“ (Munková, 2013, s. 70)

Harriet Wilsonová se zase domnívá, že má na delikventovo chování vliv způsob výchovy a další sociální znevýhodnění v rodině. Takže pokud rodiče přistupují k výchově laxně nebo se rodina potýká s problémy jako nezaměstnanost rodičů, duševní a jiná zdravotní omezení, může to mít za následek to, že se děti budou chovat delikventně.

Se jménem R. Clarke je spojována situační teorie sociální kontroly. Tato teorie se soustředí na preventivní opatření proti kriminalitě. Podle Clarka je nezbytné, aby se teorie soustředily na technické aspekty kriminálního jednání, jako jsou možnosti příznivé ke kriminálnímu chování nebo rizika tohoto chování. Zdůrazňuje tak důležitost prevence (Munková, 2013).

3. Indikátory teorie sociální kontroly podle Hirsche

V této části práce zvolím indikátory, které odkrývají příčiny rizikového chování a umožní mi testovat platnost teorie sociální kontroly podle Hirsche. Indikátory budu definovat na základě jednotlivých tipů vazeb, které jsem zmínila v předchozí části.

Schematizujte do tabulky s třemi sloupci, odleva – typ pouta – navrhovaná oblast zjišťování – konkrétní pracovní otázky

- attachment:

- míra zájmu co to je – formulujte v podobě pracovní otázky! o názory ostatních (například svých rodičů nebo učitelů ve škole)
- funkčnost vztahů co to je, jak budete měřit – formulujte k této oblasti zjišťování konkrétní pracovní otázky mezi jedincem a jeho nejbližším okolím

- commitment:

- míra věnování svého času do vlastní seberealizace (do vzdělání nebo do kariérního života) dtto

- involvement:

- míra angažovanosti ve volnočasových nebo mimoškolních aktivitách dtto

- belief:

- víra v normy ve společnosti dtto

4. Aplikování indikátorů teorie sociální kontroly podle Hirsche na patologické hráčství u mladistvých

V této části se budu zabývat aplikací výše uvedených indikátorů na sociálně deviantní jev – patologické hráčství u mladistvých. V následující části se tak pokusím využít poznatky o

teorii sociální kontroly dle Hirsche z předchozí kapitoly a operacionalizovat je do podoby konkrétních pracovních otázek.

Indikátor: míra zájmu o názory ostatních (například svých rodičů nebo učitelů ve škole)

Jak ovlivňuje míra toho, jak se mladistvý zajímá o názory ostatních, to, že se z mladistvého stane patologický hráč?

- To, jak se mladistvý zajímá o názor a přání ostatních, nejčastěji svých rodičů, přátel nebo učitelů ve škole, může ovlivnit to, zda podlehne patologickému hráčství. Pokud jedinci bude jedno, jak se na hazardní hru dívají ostatní lidé v jeho okolí, nebude mu nic bránit v tom, aby se hazardní hře oddal. Jedinec nebude vůči společnosti cítit žádný závazek, žádné pouto a nic mu nebude vnitřně bránit v tom, aby začal hrát.

Indikátor: funkčnost vztahů mezi jedincem a jeho nejbližším okolím

Jak ovlivňují funkční nebo nefunkční vztahy mezi jedincem a jeho nejbližším okolím to, že se z mladistvého stane patologický hráč?

- To, jak je jedinec připoután ke společnosti a jak mu na ní záleží, může záviset i na tom, jak moc funkční a zdravé vztahy má se svým okolím. Pokud se mladý člověk bude ve svém nejbližším okolí cítit nějak deprimován a nebude vycházet například s rodiči nebo sourozenci, může se uchýlit k pravidelnému hraní, které končí až patologickou závislostí na hraní. Protože, jak uvádí Svoboda (2001), tak nedostatek kontroly ze strany rodičů se označuje termínem zanedbávání dítěte. K tomuto zanedbávání se vedle nedostatečné kontroly řadí i zanedbávání týkající se výživy, hygieny, zdravotní péče, vzdělávání nebo vystavování dítěte stresovým situacím doma i jinde. A zanedbávaný mladistvý, který nemá dostatek pozornosti od rodičů, může vést k pravidelnému hraní, k uchýlování se k této závislosti.

Indikátor: míra věnování svého času do vlastní seberealizace

Jak ovlivňuje míra věnování svého času do vlastní seberealizace to, že se z mladistvého stane patologický hráč?

- Pokud mladý člověk netouží ničeho dosáhnout, nemá před sebou nějaký cíl, může podléhat bezmocnosti, takže může hazardní hráčství využívat jako prostředek, který zahání mrzutou náladu nebo bezmocnost. Patologický hráč nechce investovat čas do sebe sama. Mladistvý tak ztrácí vazbu na společnost, protože se nechce vzdělávat, investovat čas do učení mu může připadat například zbytečné.

Indikátor: míra angažovanosti ve volnočasových nebo mimoškolních aktivitách

Jak míra angažovanosti ve volnočasových nebo mimoškolních aktivitách ovlivní to, že se z mladistvého stane patologický hráč?

- Mladistvý nemá například žádné koníčky nebo možnost, jak smysluplně trávit čas. Může tak ve svém životě pociťovat nudu. Hazardní hráčství může být tak jedním ze způsobů, jak se z této nudy vymanit, zažít něco vzrušujícího a nového.

Indikátor: víra v normy ve společnosti

Jak ovlivňuje víra v normy ve společnosti to, že se z mladistvého stane patologický hráč?

- Mladý člověk v době dospívání neustále hledá sám sebe, hledá něco, čeho by se ve svém životě mohl chytit. Pokud mladý člověk nenalezne v současné společnosti nic, čeho by se mohl „chytit“ a nevěří v současný systém, může hledat v gamblerství něco nového, něco, co jasně určuje jeho životní směr a s čím se ztotožňuje. Mladý člověk nevěří ve společensky uznávaný hodnotový systém, opěrný bod a útěchu hledá v častém hazardním hraní.

Závěr

Teorii sociálních vazeb podle Hirschiho jsem si vybrala z toho důvodu, protože si myslím, že dokáže postihnout nejčastější možné příčiny rizikového chování patologického hráčství u mladistvých. Myslím si, že kvalita sociálních vazeb není důležitá nejen u dospívajících gamblerů, ale i u ostatních mladistvých a dospívajících, z tohoto důvodů teorie sociální kontroly dokáže postihnout co nejvíce příčin rizikového chování zmíněného sociálně deviantního jevu.

Nicméně, v Hirschiho teorii mi chybí příčina patologického hráčství u mladistvých, která je založena na okamžitém uspokojení z hazardního hráčství. Proto bych se ráda v závěru práce zmínila i o behaviorální teorii sociální deviace. Hrčka (2001) zmiňuje, že tato teorie, kterou definoval Eysenck, je založena na tom, že lidé chovají tak, že se snaží dosáhnout uspokojení a vyhnout se trestu. „*Čím časově bližší a pravděpodobnější je určitý následek, tím silněji ovlivňuje jedincovo chování. Zatímco anticipované pozitivní následky deviantního či kriminálního chování jsou bezprostřední a jisté, anticipované negativní následky (tresty) jsou časově vzdálené a nejisté.*“ (Hrčka, 2001, s. 170) Optikou této teorie mladiství patologičtí

hráči podléhají hazardnímu hráčství z toho důvodu, že vidí pouze požitky z hraní (vidina výhry, zahnání nudy, vzrušení ze hry apod.), ale nedokážou už uvážit konečné následky, které patologické hraní způsobuje. Člověk se podle slov Hrčky (2001, s. 170) chová jako „krátkodobý hédonista.“

Seznam použité literatury

HIRSCHI, Travis. 1974. *Causes of delinquency*. 1. ed., 3. print. Berkeley, Calif. [u.a.]: Univ. of California Press. ISBN 978-052-0019-010.

HRČKA, Michal. 2001. *Sociální deviace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 302 s. ISBN 8085850680.

MUNKOVÁ, Gabriela. 2013. *Sociální deviace: přehled sociologických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 168 s. ISBN 9788073803988.

NEŠPOR, Karel. 2011. *Jak překonat hazard: prevence, krátká intervence a léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 159 s. ISBN 9788026200093.

PRUNNER, Pavel. 2013. *Gamblerství, aneb, Ztráta svobody*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 360 s. ISBN 9788073804527.

SVOBODA, Mojmir, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. 2001. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 791 s. ISBN 8071785458.

WILLIAMS, Robert, Beverly L WEST a Robert I SIMPSON. 2014. *Prevence problémového hráčství: komplexní přehled důkazů a zjištěné dobré praxe*. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Úřad vlády České republiky, 138 s. ISBN 9788074400964.

Internetové zdroje

<http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2001/04/05.pdf>

Nešpor K, Csémy L. Hazard u dětí a dospívajících. Prakt. Lék. 2011; 91(3): 158-161
(dostupné na drnespor.eu)